

Sollerö församling 200 år

8 maj 1775 — 8 maj 1975

Från Gesundaberget kan man vid klart väder se åtta kyrktorn, vilket är någonting ovanligt på rena landsbygden och med så begränsad synkrets. Ändå ser man ej Leksands kyrka. Här gäller det bara den egentliga Siljansbygden. Detta utgör ett bevis på att denna bygd och dess livsföring har en stark förankring i den kristna kyrkan. Här har också de kyrkliga sederna och traditionerna bevarats och hållits i helgd på ett förtjänstfullt sätt, vilket är en stor tillgång även för vår tid och dess folk.

Sollerö socken och dess församling utgör i detta sammanhang inget undantag, men den har en helt annan historia. Själva Sollerön är ju en ö, och denna ö fick ej någon fast förbindelse med fastlandet förrän år 1892, då bron mot Gesundalandet blev färdig. Om man ej räknar en klen bro över Sundet mot Mora till, där man i nödfall kunde ta sig fram vid lågvatten, så måste "Soldbyggarna" i alla sammanhang använda båtar för att komma över till fastlandet, vart det än gällde. Lättast färdades man över sjön på vintern, då isen var stark. Men höst och vår då isen varken brast eller bar, då var det praktiskt taget omöjligt att komma över sjön och då var öborna helt isolerade.

Kapellet vid Vikingafältet

Medan Sollerön hörde under Mora församling fanns ett kapell norr om Myckelbyn i kanten av gravfältet vid slutningen ned mot Agnmyren, och där hölls då gudstjänster i regel varannan söndag av någon präst från Mora. Men annars skulle man fara till Mora kyrka. På den gamla kapelltomten står en minnessten med inskription: "Sollerö kapell har stådt här av urminnes tider. Nedertogs år 17 82." Dr Gerda Boethius skriver emellertid i "Gruddbo på Sollerön", artikeln S:t Laurentius kapell, att kapellet byggdes i början på 1500-talet. Gjorda undersökningar på platsen har ej heller gett belägg på någon äldre byggnad före denna tid. Abraham Hülphers skriver emellertid i sin dagbok över resan genom Dalarna år 1757: "Sollerö Capell är ifrån urminnes tid, och påstå en del att de på Soll haft ett sådant förrän moderkyrkan blifvit anlagd." Av 1661 års inventarium berätt-

tas, att det ”blifvit upbygdt först på 1500,” dock säger Hülphers än ytterligare pag. 190: ”påstå en del, at der långt förut varit kyrka.” Alltså i viss mån motstridiga uppgifter och ”därom må de lärde tvista”.

12 st. kyrkbåtar

Men även när Siljan var öppen och normalt väder rådde, var det ingen enkel sak att fara till gudstjänst för en hel socken såsom Sollerön, som nu hade en folkmängd på omkring 1200 personer. Därtill fordrades minst 12 st. kyrkbåtar om 28—29 alnars längd, vardera värd minst 166 daler kopparmynt och lika många båthus, varje värt 80 daler d:o (syn 4 nov. 1773).

Även om det skulle ha varit en härlig syn att se denna flottilj av kyrkbåtar glida fram över Siljans vatten på väg till Mora kyrka, så förstår man att det varit förenat med både kostnader och besvär att färdas med dessa kommunikationer. Den största olägenheten att färdas på detta sätt var givetvis vid dödsfall, och säkerligen kunde det hända att man fick invänta bättre väder för att komma till kyrkogården i Mora och jorda den avlidne.

Av det anförda framgår klart och tydligt att det varit praktiska svårigheter och ekonomiska uppoffringar, som i första hand tvingat solleröborna att få bilda egen församling med egen kyrka.

Böndagen den 23 april 1773

År 1773 inföll första stora böndagen den 23 april, ”då Solleröborna såväl som andra borde efter Lagar och Författningar enhälligt infinna sig Wid Gudstjänster i Moderkyrkan.” Isen mellan Sollerön och Mora var emellertid då så svag att ingen vågade sig ut på sjön. Hela kapellet måste därför stanna hemma och hålla sina bönestunder på ett och annat ställe. Även följande söndag måste de stanna hemma av samma orsak.

Prästerskapet ville nu veta orsaken till ett sådant uteblivande. Solleröborna anförde som skäl den svaga isen, men detta ville icke prästerskapet godkänna, alldenstund de vistats i fåbodarna. Snarare var det ren tredska över att de icke fått begärd extra tjänst till kapellet. Prosten Johan Holmqvist i Mora hotade dem med lagsökning, som också skedde vid nästföljande häradsrätt i Mora. ”Härads-

rätten kunde dock icke pliktfälla Solleröborna för sitt uteblivande emedan sådana skäl sig yppade att prostens käromål icke kunde bifallas.”

Jugen Jon i folktraditionen

Det är nu som Jugen Jon kommer in i det historiska sammanhanget — Solleröbornas kamp att bli skild från moderförsamlingen Mora och få bli egen församling. Vi kan läsa om Jugen Jons beundransvärda insatser från gamla protokoll, som ju också delgivits i tidigare årgångar av vår krönika, så även i årets. Där får vi en nogsam beskrivning om Jugen Jons färder till såväl Stockholm som Västerås i sitt angelägna ärende att icke spara någon möda att få det kungliga brev, som bekräftar att Sollerö blir egen församling. Men här i dessa rader vill jag bara ge något av personalia kring denne omtalade Solleröbo.

Det är få personer förunnat i en bygd att få en sådan plats i folktraditionen som Jugen Jon och trots kritik och olika värderingar finns glorian kring honom alltjämt. Man kan bara nämna de båda kyrkbåtarna Jugen Jon I och Jugen Jon II. Här har detta namn blivit symbolen för envishet — en envishet som aldrig ger upp.

Liksom de flesta på Sollerön på hans tid var han bonde, och han var född i en av Jugengårdarna i Bengtsarvet 1731. Han var gift med Anna Olsdotter, f. 30 nov 1741, död 14 okt 1811.

Barn: Anders, f. 1764, Margareta f. 1767, Anna f. 1776 samt Sophia, f. 1780 (varom senare).

Jugen Jon dog på Falu lasarett 1800. Han var ättling till den bekanta majoren Daniel Jonsson. Ganska tidigt torde Jugen Jon fått följa med på de s. k. herrarbetsresorna till Stockholm, och i detta sammanhang är han nämnd som förman. Därvid har han gjort sig känd i huvudstaden och ”kunde något bättre skicka sig i den stora världen än allmogen i Dalarna”.

Detta var obestriddligen ett bra betyg för Jon, som säkerligen också var ganska talför.

Men även Jugen Jon fick dela många andra ledares erfarenhet att komma i onåd hos sina uppdragsgivare, i detta fall Sollerö församling. Detta gällde dock icke själva resultatet utan endast ersättning för vad han gjort. Säkerligen förstod man icke helt och hållet vilken



Jugen Jon Andersson.

bedrift den enwise dalkarlen från Sollerön gjort. Konung Gustav III gav ett vackert bevis på sin uppskattning av Jugen Jon, då han 5 år efter sin resolution att Sollerön skulle få bli egen församling med egen kyrka, den 27 febr. 1780 stod fadder för Jugen Jons yngsta dotter Sophia, när hon som församlingens första barn döptes på Sollerön. En stor hedersbetygelse.

I Sollerö kyrka kan man också se hans porträtt med inskription:

”Efterkommande ser här den de näst Gud och konung har at tacka för den förmån egen kyrka egen lärare inom denna öö”.

Johan Svensson